

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน :
ยุทธศาสตร์ที่ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อความมั่นคงของชาติ”

เอกสารประกอบเล่มที่ 4
ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้
และการจัดที่ดินทำกินในประเทศไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ และคณะ

พฤศจิกายน 2558

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการวิจัยเรื่อง “ปัญหาการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน :
ยุทธศาสตร์ที่ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อความมั่นคงของชาติ”

เอกสารประกอบเล่มที่ 4
ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้
และการจัดที่ดินทำกินในประเทศไทย

โดย

โสภณ ชมชาญ
กรณิศ นพรัตน์
โสภณ ทองปาน

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.)
(ความเห็นในรายงานฉบับนี้เป็นของผู้วิจัย สกว. ไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยเสมอไป)

พฤศจิกายน 2558

คำนำ

รายงานโครงการวิจัย เรื่อง “ปัญหาการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน: ยุทธศาสตร์ที่ต้องเปลี่ยนแปลงเพื่อความมั่นคงของชาติ” มีจำนวน 5 เล่ม ดังนี้

1. เอกสารหลัก
2. เอกสารประกอบเล่มที่ 1 เรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย
3. เอกสารประกอบเล่มที่ 2 เรื่องการจัดที่ดินทำกินในประเทศไทย
4. เอกสารประกอบเล่มที่ 3 เรื่องการจัดที่ดินทำกินในต่างประเทศ (ประเทศอิสราเอลและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม)
5. เอกสารประกอบเล่มที่ 4 เรื่องความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินในประเทศไทย

เอกสารประกอบเล่มที่ 4 ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง “การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินในประเทศไทย” ฉบับนี้เป็นการสรุปความเห็นจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งรวมถึงอดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อดีตอธิบดีกรมป่าไม้ สมาชิกสภานิติบัญญัติ (สนช.) ในปัจจุบัน อดีตผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการจัดที่ดินทำกินของกรมที่ดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (กรมประชาสงเคราะห์เดิม) สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ผู้บริหารส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในปัจจุบัน และนักวิชาการที่เคยทำการวิจัยเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์การภาคเอกชน

คณะผู้วิจัย

สารบัญ

	หน้า
1. หลักการและเหตุผล	1
2. วัตถุประสงค์	1
3. การเลือกตัวอย่าง	1
4. ประเด็นในการสัมภาษณ์	1
5. ผลการศึกษา	2
6. สรุป	21

สารบัญตาราง

		หน้า
ตารางที่ 1	ความเห็นต่อประเด็นความจำเป็นในการมีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ	2
ตารางที่ 2	เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นความจำเป็นในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ	3
ตารางที่ 3	ความเห็นต่อประเด็นความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)	3
ตารางที่ 4	เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)	4
ตารางที่ 5	ความเห็นต่อประเด็นจะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป	5
ตารางที่ 6	เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นจะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป	6
ตารางที่ 7	ความเห็นต่อระบบอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร	7
ตารางที่ 8	เหตุผลของความเห็นต่อระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร	8
ตารางที่ 9	ความเห็นต่อประเด็นการจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร	9
ตารางที่ 10	เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นการจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร	11
ตารางที่ 11	ความเห็นต่อประเด็นการร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการอย่างไร	12
ตารางที่ 12	ความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน ที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน	12

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 13 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหนที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน	13
ตารางที่ 14 ความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่	14
ตารางที่ 15 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่	16
ตารางที่ 16 ความเห็นต่อประเด็นการป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร	17
ตารางที่ 17 ความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ถ้ามีจะแก้อย่างไร	18
ตารางที่ 18 เหตุผลต่อความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะแก้อย่างไร	20

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 13 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหนที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน	13
ตารางที่ 14 ความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่	14
ตารางที่ 15 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่	16
ตารางที่ 16 ความเห็นต่อประเด็นการป้องกันการขายนที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร	17
ตารางที่ 17 ความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ถ้ามีจะแก้อย่างไร	18
ตารางที่ 18 เหตุผลต่อความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะแก้อย่างไร	20

ความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ เรื่อง “ การอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน ”

1. หลักการและเหตุผล

ในการจัดทำยุทธศาสตร์การบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยเฉพาะเรื่องทรัพยากรป่าไม้และที่ดินนั้น มีผู้ที่มีส่วนได้เสีย (Stakeholder) จำนวนมาก นอกจากข้อมูลที่ได้จากการทบทวนเอกสารแล้วยังมีแหล่งข้อมูลที่สำคัญอีกแหล่งหนึ่ง คือ ผู้ทรงคุณวุฒิ ที่เคยมีส่วนบริหารจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ทั้งผู้กำหนดนโยบาย ผู้ปฏิบัติ รวมทั้งนักวิจัยที่ทำการวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน จึงได้มีการกำหนดในขอบเขตการศึกษาเรื่องการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้เพื่อทราบถึงความเห็นต่างๆ ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน

2. วัตถุประสงค์

เพื่อรวบรวมความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิเรื่องการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน มาทำการสังเคราะห์ร่วมกับข้อมูลที่ได้รับจากการทบทวนเอกสาร เพื่อจัดทำยุทธศาสตร์ในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินในอนาคต

3. การเลือกตัวอย่าง

3.1 ได้ทำการกำหนดตัวอย่างไว้ 3 กลุ่ม คือ (1) ผู้กำหนดนโยบาย (รัฐมนตรี สมาชิกสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ผู้บริหารระดับสูงของหน่วยงาน) (2) อดีตผู้ปฏิบัติด้านการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกิน ได้แก่ อดีตข้าราชการและผู้บริหารในปัจจุบันจากกรมป่าไม้ กรมที่ดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ กรมประชาสัมพันธ์ สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม (3) นักวิจัยทั้งจากสถาบันวิจัยต่างๆ รวมทั้งเจ้าหน้าที่องค์การภาคเอกชน

3.2 วิธีวิจัย เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey research) โดยการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล

3.3 ทำการสุ่มตัวอย่างโดยวิธี Simple random sampling จำนวนตัวอย่างที่ทำการสัมภาษณ์จำนวน 36 ตัวอย่าง

4. ประเด็นในการสัมภาษณ์

ได้มีการตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์ รวม 10 ประเด็น คือ

1. ความจำเป็นในการมีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ มีมากน้อยเพียงใด

2. ความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)

3. จะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรือ อพยพโยกย้ายออกไป

4. ระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบันมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร

5. การจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร

6. การร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการอย่างไร

7. หากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน

8. หน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคต ควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่
9. การป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร
10. การบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะแก้ไขอย่างไร

5. ผลการศึกษา

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ รวม 36 ตัวอย่าง ความเห็นแต่ละประเด็นจะสรุปได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 ความจำเป็นในการมีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศมีมากน้อยเพียงใด

ผลการสัมภาษณ์พบว่าผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่า มีความจำเป็น 23 ราย หรือร้อยละ 63.88 ส่วนอีก 13 ราย หรือร้อยละ 36.11 เห็นว่าไม่มีความจำเป็น (ตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ความเห็นต่อประเด็นความจำเป็นในการมีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
มีความจำเป็น	23	63.88
ไม่มีความจำเป็น	13	36.11
รวม	36	100

เหตุผลของความเห็นต่อความจำเป็นที่จะต้องมีป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศนั้น มี 3 ประการ คือ

- (1) เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของประเทศให้คืนสู่สมดุลให้มากที่สุด
- (2) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การเกิดภัยจากน้ำป่า-ดินถล่มและการชะล้างพังทลายดิน
- (3) ลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ไม้จากต่างประเทศ

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ 1 มากที่สุดจำนวน 23 ราย หรือ ร้อยละ 63.88 รองลงมา คือ ความเห็นประการที่ 2 จำนวน 21 ราย หรือร้อยละ 58.33 (ตารางที่ 2)

ส่วนเหตุผลของความเห็นที่ไม่จำเป็นที่จะต้องมีพื้นที่ป่าไม้ร้อยละ 40 ของประเทศนั้น มี 2 ประการ คือ

- (1) สามารถปลูกสร้างสวนป่าได้ การปลูกไม้โตเร็วเพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์ในพื้นที่การเกษตรที่เสื่อมโทรม โดยมีการตั้งราคาให้สูงกว่าพืชไร่ รัฐ Subsidy เงินอุดหนุนดอกเบี้ยต่ำ และประกันราคาแทนการประกันราคาพืชไร่ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าเพราะต้นไม้สามารถเลื่อนเวลาตัดฟันได้
- (2) สามารถปลูกไม้ยืนต้นในที่ดินของเอกชนซึ่งเป็นพื้นที่การเกษตรในปัจจุบันแทนการปลูกป่าได้ หากมีการตลาดและการแปรรูปที่ดี เช่น ไม้ผล ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาทุกพืช เพราะไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ 1 มากที่สุดจำนวน 13 ราย หรือร้อยละ 63.11 รองลงมาคือ เหตุผลประการที่ 2 มีจำนวน 10 ราย หรือร้อยละ 27.77 ดังรายละเอียดในตารางที่ (2)

ตารางที่ 2 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นความจำเป็นในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
มีความจำเป็นโดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) เพื่อฟื้นฟูสภาพแวดล้อมของประเทศให้คืนสู่สมดุลให้มากที่สุด	23	63.88
(2) เพื่อแก้ไขปัญหาการขาดแคลนน้ำ การเกิดภัยจากน้ำป่า-ดินถล่ม และการชะล้างพังทลายของดิน	21	58.33
(3) ลดการนำเข้าผลิตภัณฑ์ไม้จากต่างประเทศ	10	27.77
ไม่มีความจำเป็นโดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) สามารถปลูกสร้างสวนป่าได้ โดยปลูกไม้โตเร็วเพื่อนำมาทำผลิตภัณฑ์ไม้ในพื้นที่การเกษตรที่เสื่อมโทรม โดยมีการตั้งราคาให้สูงกว่าพืชไร่ รัฐ Subsidy เงินทุนดอกเบี้ยต่ำ และประเมินราคาแทนการประกันราคาพืชไร่ที่มีความยืดหยุ่นมากกว่าเพราะต้นไม้สามารถเลื่อนเวลาตัดฟันได้	13	63.11
(2) สามารถปลูกไม้ยืนต้นในพื้นที่การเกษตรในปัจจุบันแทนการปลูกป่าได้ หากมีการตลาดและการแปรรูปที่ดี เช่น ไม้ผล ซึ่งปัจจุบันมีปัญหาทุกพืช เพราะไม่มีการแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์	10	27.77

ประเด็นที่ 2 ความเห็นต่อประเด็นความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า ความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของเนื้อที่ประเทศหรือ 128 ล้านไร่ นั้นมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้เพียง 9 ราย หรือ ร้อยละ 25 และมีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้จำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 75 (ตารางที่ 3)

ตารางที่ 3 ความเห็นต่อประเด็นความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
มีความเป็นไปได้	9	25
ไม่มีความเป็นไปได้	27	75
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าเป็นไปได้ที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของเนื้อที่ประเทศ มีเหตุผล 5 ประการ คือ

1. ส่วนราชการที่รับผิดชอบต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ปกป้องรักษาป่าที่มีอยู่ในปัจจุบันไว้ให้ได้ ก่อนจะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้โดยวิธีอื่น
2. มีการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ของรัฐทุกประเภท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ริมทางหลวง แผ่นดิน และริมทางหลวงชนบท ตลอดจนโครงการของเอกชน เช่น บ้านจัดสรรต้องมีสวนสาธารณะที่ปลูกต้นไม้ เป็นต้น
3. ถ้ากฎหมายสวนป่ามีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก
4. มีตลาดซื้อขายไม้ที่ปลูกและมีผลตอบแทนสูงกว่าพืชไร่

5. ต้องให้มีการตัดและปลูกทดแทนได้ แทนการปลูกแล้วห้ามตัด ไม่ว่าจะเป็นไม้ประเภทใด
6. ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและรักษาป่าโดยมีผลตอบแทน
7. ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบการรักษาป่าไม้ รวมทั้งมีงบประมาณประจำปี
8. นำระบบ Carbon Credit เข้ามาใช้

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ (1) (2) และ (5) มากที่สุด จำนวน 9 ราย หรือร้อยละ 25.00 รองลงมาคือ ประการที่ (3) และ (8) จำนวน 8 ราย หรือร้อยละ 22.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้ที่จะเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ร้อยละ 40 ของเนื้อที่ประเทศ มีเหตุผลรวม 5 ประการคือ

1. ส่วนราชการที่รับผิดชอบ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เกรงกลัวต่ออิทธิพลของนักการเมืองและอิทธิพลจากท้องถิ่น
2. รัฐไม่กล้าที่จะกำหนดนโยบายและดำเนินการอพยพคนที่อยู่ในพื้นที่ประมาณ 10 ล้านไร่ ในปัจจุบันออกไปได้ เพราะจะเกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนทั่วประเทศ
3. จะหาที่ดินที่ไหนมาเพื่อทดแทนพื้นที่ประมาณ 10 ล้านไร่ ในเขตป่าที่คนบุกรุกทำกินและอยู่อาศัยในปัจจุบัน ถ้ามีการอพยพ
4. ขีดความสามารถในการอนุรักษ์ป่าของส่วนราชการมีน้อยมาก จะเห็นได้จากการจับกุมดำเนินคดีในปัจจุบันนี้เกือบทุกวัน เฉพาะที่ปรากฏในสื่อต่างๆ ที่ไม่ปรากฏอาจจะมีอีกมาก
5. การปลูกป่าของภาครัฐประสบความสำเร็จน้อยมาก แนวคิดการอพยพคนออกแล้วปลูกป่าแทนไม่น่ามีผลในทางปฏิบัติ

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลในกรณีนี้ประการที่ (1) และ (2) มากที่สุดจำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 72.22 รองลงมาคือ เหตุผลประการที่ 3 จำนวน 25 ราย หรือร้อยละ 69.44 ดังรายละเอียดในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นความเป็นไปได้อในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จากที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
มีความเป็นไปได้ โดยมีเหตุผลดังนี้ (1) ส่วนราชการที่รับผิดชอบต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด ป้องกันป่าที่มีอยู่ไว้ให้ได้ก่อนจะเพิ่มพื้นที่ป่าโดยวิธีอื่น	9	25.00
(2) มีการปลูกต้นไม้ในพื้นที่ของรัฐทุกประเภท เช่น วัด โรงเรียน สถานที่ราชการ ริมทางหลวงแผ่นดิน และริมทางหลวงชนบท ตลอดจนโครงการของเอกชน เช่น บ้านจัดสรรต้องมีส่วนสาธารณะที่ปลูกต้นไม้ เป็นต้น	9	25.00
(3) แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายสวนป่าให้มีขั้นตอนที่ไม่ยุ่งยาก	8	22.22
(4) มีตลาดซื้อขายไม้ที่ปลูกและมีผลตอบแทนสูงกว่าพืชไร่	7	19.44
(5) ต้องให้มีการตัดและปลูกทดแทนได้ แทนการปลูกแล้วห้ามตัด	7	19.44
(6) ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการปลูกป่าและรักษาป่าไม้โดยมีผลตอบแทน	9	25.00
(7) ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมรับผิดชอบการรักษาป่าไม้ รวมทั้งมีงบประมาณประจำปี	8	22.22

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
(8) นำระบบ Carbon Credit เข้ามาใช้	8	22.22
ไม่มีความเป็นไปได้โดยเหตุผลดังนี้ (1) ส่วนราชการที่รับผิดชอบ ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย เกรงกลัวต่ออิทธิพลของนักการเมืองและอิทธิพลจากท้องถิ่น	26	72.22
(2) รัฐบาลไม่กล้าที่จะกำหนดนโยบายและดำเนินการอพยพคนที่อยู่ในพื้นที่ประมาณ 10 ล้านไร่ ในปัจจุบันออกไปได้ เพราะจะเกิดความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับประชาชนทั่วไป	26	72.22
(3) จะหาที่ดินที่ใหม่มาเพื่อทดแทนพื้นที่ประมาณ 10 ล้านไร่ ในเขตป่าที่คนบุกรุกทำกินและอยู่อาศัยในปัจจุบันถ้ามีการอพยพ	25	69.44
(4) ขีดความสามารถในการอนุรักษ์ป่าของส่วนราชการมีน้อยมาก จะเห็นได้จากการจับกุมดำเนินคดีในปัจจุบันนี้เกือบทุกวัน เฉพาะที่ปรากฏในสื่อต่างๆที่ไม่ปรากฏอาจจะมีอีกมาก	26	72.22
(5) การปลูกป่าของภาครัฐประสบความสำเร็จน้อยมาก แนวคิดการอพยพคนออกแล้วปลูกป่าแทนไม่น่าจะมีผลในทางปฏิบัติ	23	63.88

ประเด็นที่ 3 ความเห็นต่อประเด็นจะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า การดำเนินการกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้นั้น มีความเห็นให้อยู่ต่อไปจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 80.55 และให้อพยพออกไปจำนวน 7 ราย หรือร้อยละ 19.45 (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 ความเห็นต่อประเด็นจะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
ให้อยู่ต่อไป	29	80.55
อพยพออกไป	7	19.45
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าให้ประชาชนที่ทำกินในพื้นที่ป่าได้อยู่ต่อไป มีเหตุผล 5 ประการคือ

- (1) ไม่มีที่ดินรองรับประชาชนที่อยู่อาศัยและทำกินในป่าที่มีจำนวนมาก
- (2) ถึงแม้จะมีที่ดินรองรับแต่หน่วยงานของรัฐไม่มีความพร้อมในการอพยพโยกย้ายคนจำนวนมาก
- (3) หน่วยงานของรัฐไม่มีประสิทธิภาพในการจัดที่ดินทำกินรองรับผู้อพยพ
- (4) ภาครัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอ และ
- (5) ถึงแม้อพยพออกไปก็ตามแต่บางส่วนจะกลับมาอยู่ที่เดิมอีก ทำให้มีที่อยู่ 2 แห่งในพื้นที่ป่าไม้

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลในกรณีนี้ประการที่ (1) และ (3) มากที่สุดจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 80.55 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (4) จำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 72.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

อย่างไรก็ตามผู้ทรงคุณวุฒิได้กำหนดเงื่อนไขไว้ 7 ประการคือ

- (1) ให้เป็นการจัดระเบียบการทำกินในพื้นที่ป่าไม้ มิใช่การจัดที่ดินทำกิน ไม่ให้มีการยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้
- (2) ให้สิทธิทำกินแก่ชุมชน แทนปัจเจกและมีกำหนดเวลาให้อยู่ต่อไป
- (3) จัดทำขอบเขตให้ชัดเจน ไม่ให้ขยายพื้นที่ออกไปอีก สำหรับที่อยู่อาศัยจัดทำทะเบียนพร้อมบัตรประจำตัว ห้ามนำคนนอกมาอยู่อาศัย
- (4) กำหนดเวลาให้อยู่ต่ออีกระยะหนึ่ง เช่น 20 ปี ถ้ามีทายาทให้การศึกษาหรือฝึกอาชีพเพื่อเปลี่ยนอาชีพ
- (5) กันพื้นที่รอบนอกของพื้นที่อนุรักษ์ ปรับปรุงให้ทำเกษตรถาวร เช่น โครงการปิดทองหลังพระ โดยมีอาชีพเสริม
- (6) เปลี่ยนการใช้ที่ดินจาก พืชไร่มาเป็น พืชที่ใช้แรงงาน เช่น สตรอเบอร์รี่ หม่อนผล (มัลเบอร์รี่) โดยจัดหาตลาดไว้ก่อน เช่นการ ดำเนินการที่จังหวัดน่าน และจังหวัดอุทัยธานี ในปัจจุบันหรือ ดำเนินการในแนวทางของโครงการหลวง

(7) ปัจจุบันคนที่บุกรุกป่าไม้มีอยู่ 2 กลุ่ม คือนายทุนกับคนจน ต้องจำแนกให้ชัดเจน อนุญาตให้เฉพาะคนยากจน นายทุนต้องไม่อนุญาตให้ใช้ที่ดินต่อไป

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เงื่อนไขในกรณีนี้ ประการที่ (3) มากที่สุด คือ 29 ราย หรือร้อยละ 80.55 รองลงมาคือเงื่อนไข ประการที่ (1) และ (5) จำนวน 28 ราย หรือร้อยละ 77.77 ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าให้อพยพออกไปจำนวน 7 ราย นั้นมีเหตุผล 3 ประการ คือ

1. เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยและทำกิน
2. ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล
3. สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ (1) และ (2) มากที่สุด คือ 7 ราย หรือร้อยละ 19.44 และเหตุผลประการที่ (3) จำนวน 6 ราย หรือ ร้อยละ 16.66 ดังรายละเอียดในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 เหตุผลต่อความเห็นของประเด็นจะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้ จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
ให้อยู่ต่อไป โดยมีเหตุผลดังนี้		
1. ไม่มีที่ดินรองรับ ประชาชนที่อยู่อาศัยและทำกินในป่าที่มีจำนวนมาก	29	80.55
2. ถึงแม้จะมีที่ดินรองรับแต่หน่วยงาน ของรัฐไม่มีความพร้อมในการอพยพโยกย้ายคนจำนวนมาก	25	64.44
3. หน่วยงานของรัฐไม่มีประสิทธิภาพในการจัดที่ดินรองรับผู้อพยพ	29	80.55
4. ภาครัฐไม่มีงบประมาณเพียงพอ และ	26	72.22
5. ถึงแม้จะอพยพออกไปก็ตาม บางส่วนจะกลับมาอยู่ที่เดิมอีกทำให้มีที่อยู่ 2 แห่งในพื้นที่ป่าไม้	15	41.66
เงื่อนไขการให้อยู่ต่อ		
1. ให้เป็นการจัดระเบียบการทำกินในพื้นที่ป่าไม้ มิใช่การจัดที่ดินทำกิน ไม่ให้มีการยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้	28	77.77

ตารางที่ 6 (ต่อ)

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
2.ให้สิทธิทำกินแก่ชุมชน แทนปัจเจก และมีกำหนดเวลา	27	75.00
3. จัดทำขอบเขตให้ชัดเจนไม่ให้ขยายพื้นที่ออกไปอีกสำรวจคนที่อยู่อาศัยจัดทำทะเบียนพร้อมบัตรประจำตัว ห้ามนำคนนอกมาอยู่อาศัย	29	80.55
4. กำหนดเวลาให้อยู่ต่ออีกระยะหนึ่ง เช่น 20 ปี ถ้ามีทายาทให้การศึกษาหรือฝึกอาชีพเพื่อเปลี่ยนอาชีพ	19	52.77
5. กั้นพื้นที่รอบนอกของพื้นที่อนุรักษ์ ปรับปรุงให้ทำเกษตรถาวร เช่น โครงการปิดทองหลังพระ โดยมีอาชีพเสริม	28	77.77
6. เปลี่ยนการใช้ที่ดินจาก พืชไร่มาเป็น พืชที่ใช้แรงงาน เช่น สตรอเบอร์รี่ หม่อน ผล (มัลเบอร์รี่) โดยจัดหาตลาดไว้ก่อน เช่นการค้าเนิ่นการที่จังหวัดน่าน และจังหวัดอุทัยธานี ในปัจจุบันหรือดำเนินการในแนวทางของโครงการหลวง	26	72.22
7. ปัจจุบันคนที่บุกรุกป่าไม่มีอยู่ 2 กลุ่ม คือนายทุนกับคนจน ต้องจำแนกให้ชัดเจน อนุญาตให้เฉพาะคนยากจน นายทุนต้องไม่อนุญาตให้ใช้ที่ดินต่อไป	27	75.00
ส่วนการให้อพยพออกไป มีเหตุผลดังนี้		
1. เป็นพื้นที่ที่ไม่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัยและทำกิน	7	19.44
2. ทำให้ระบบนิเวศเสียสมดุล	7	19.44
3. สูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ	6	16.66

ประเด็นที่ 4 ความเห็นต่อระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ไม่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ไม่มีประสิทธิภาพ ทั้ง 36 ราย หรือร้อยละ 100 ไม่มีผู้ใดมีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 ความเห็นต่อระบบอนุรักษ์พื้นที่ป่าที่ไม่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
มีประสิทธิภาพ	-	-
ไม่มีประสิทธิภาพ	36	100
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลต่อระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าในปัจจุบัน ไม่มีประสิทธิภาพรวม 8 ประการ คือ

(1) หน่วยงานของรัฐ ขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามกฎหมาย เกรงกลัวต่ออิทธิพลของนักการเมืองและอิทธิพลท้องถิ่นที่บุกรุกพื้นที่ป่า

(2) ขาดการควบคุมติดตามพื้นที่อย่างจริงจัง เช่น การก่อสร้างโรงแรมและรีสอร์ทในพื้นที่รับผิดชอบโดยไม่ใช้อำนาจที่มีอยู่เข้าจับกุมในช่วงเวลาก่อสร้าง

(3) ใช้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหลัก ไม่มีส่วนร่วมจากประชาชน ซึ่งเกินขีดความสามารถที่จะดูแลพื้นที่ป่า ซึ่งมีจำนวนมาก

(4) การประกาศเขตอนุรักษ์กระทำด้วยความรีบร้อน ไม่สำรวจพื้นที่จริงจัง จึงมีการประกาศทับที่อยู่อาศัยและทำกินของราษฎรมาก่อน แต่ภาครัฐไม่ยอมรับ

- (5) เจ้าหน้าที่ไม่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ มีเฉพาะลูกจ้างที่อยู่ในพื้นที่
- (6) ขาดการลาดตระเวนตรวจสอบพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เครื่องบินปีกหมุนที่มีอยู่เพื่อติดตามการบุกรุกป่าไม่ได้นำไปใช้เพื่อกิจการอื่นมากกว่าใช้เพื่อการตรวจสอบ
- (7) นโยบายรัฐไม่มีเอกภาพ และมีผลประโยชน์ทับซ้อน เช่น มติ ค.ร.ม. วันที่ 22 เมษายน 2540 ให้กันเขตอนุรักษ์ออกเป็นที่ทำกิน ซึ่งได้ยกเลิกเมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2541
- (8) ไม่ใช้วิธีการจ่ายค่าชดเชย เช่น ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 13 เพื่ออพยพคนที่ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อนประกาศสงวนหวงห้ามออกจากพื้นที่ป่าทำให้ไม่สามารถแยกผู้อยู่มาก่อนกับผู้บุกรุกได้

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ 1 มากถึง 34 ราย หรือร้อยละ 94.44 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ 2 จำนวน 31 ราย หรือร้อยละ 86.11 ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ในเรื่องการแก้ไขนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะไว้รวม 4 ประการ คือ

1. บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ไม่เลือกปฏิบัติ และลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปล่อยละเลยหรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน
2. ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเปิดเผยข้อมูลผู้มีอิทธิพลบุกรุกป่า
3. สร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตามดูแลรวมทั้งการอนุรักษ์
4. ให้ชุมชนเข้าพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมปลูกป่าเพื่อสร้างรายได้แทนการให้ผู้ลงทุนรายใหญ่เช่าปลูกพืชชนิดอื่น

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะประการที่ (3) มากที่สุด จำนวน 34 ราย หรือร้อยละ 94.44 รองลงมาคือข้อเสนอแนะประการที่ (1) จำนวน 32 ราย ร้อยละ 88.88 ดังรายละเอียดในตารางที่ 8

ตารางที่ 8 เหตุผลของความเห็นต่อระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะแก้ไขอย่างไร

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
ไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) หน่วยงานของรัฐขาดความรับผิดชอบในการปฏิบัติงานตามกฎหมาย เกรงกลัวอิทธิพลของนักการเมืองและอิทธิพลท้องถิ่นที่บุกรุกพื้นที่ป่าไม้	34	94.44
(2) ขาดการควบคุมติดตามพื้นที่อย่างจริงจัง เช่น การก่อสร้างโรงแรมและรีสอร์ทในพื้นที่รับผิดชอบ โดยไม่ใช้อำนาจที่มีอยู่ในช่วงเวลาก่อสร้าง	31	86.11
(3) ใช้เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นหลัก ไม่มีส่วนร่วมจากประชาชน ซึ่งเกินขีดความสามารถที่จะดูแลพื้นที่ป่า ซึ่งมีจำนวนมาก	30	83.33
(4) การประกาศทับที่อยู่อาศัยและทำกินของราษฎรมาก่อน แต่ภาครัฐไม่ยอมรับ	27	75.00
(5) เจ้าหน้าที่ไม่อยู่ในพื้นที่อนุรักษ์ มีเฉพาะลูกจ้างที่อยู่ในพื้นที่	29	80.55
(6) ขาดการลาดตระเวนตรวจสอบพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เครื่องบินปีกหมุนที่มีอยู่เพื่อติดตามการบุกรุกป่าไม้ ได้นำไปใช้เพื่อกิจการอื่นมากกว่าใช้เพื่อการตรวจสอบ	28	77.77
(7) นโยบายรัฐไม่มีเอกภาพ เช่น มติ ครม. วันที่ 22 เมษายน 2540 ให้กันเขตอนุรักษ์ออกเป็นที่ทำกิน แต่ยกเลิกวันที่ 30 มิถุนายน 2541	32	88.88
(8) ไม่ใช้วิธีการจ่ายค่าชดเชย เช่น ที่กำหนดไว้ในบทบัญญัติแห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มาตรา 13 เพื่ออพยพคนที่ทำกินและอยู่อาศัยมาก่อนสงวนหวงห้ามออกจากพื้นที่ป่า ทำให้ไม่สามารถแยกผู้อยู่มาก่อนกับผู้บุกรุกได้	24	66.66

ตารางที่ 8 (ต่อ)		
ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
การแก้ไข		
(1) บังคับ ใช้กฎหมายอย่างจริงจังไม่เลือกปฏิบัติและลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปล่อยปละละเลย หรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน	32	88.88
(2) ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเปิดเผยข้อมูลผู้มีอิทธิพลบุกรุกป่า	30	83.88
(3) สร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม ดูแล รวมทั้งการอนุรักษ์	34	94.44
(4) ให้ชุมชนเข้าพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมปลูกป่าเพื่อสร้างรายได้ แทนการให้ผู้ลงทุนรายใหญ่เช่า ปลูกพืชชนิดอื่น	31	86.11

ประเด็นที่ 5 ความเห็นต่อประเด็นการจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มี ประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าการจัดที่ดินทำกินในอดีตไม่มีประสิทธิภาพจำนวน 34 ราย หรือร้อยละ 94.44 มีประสิทธิภาพเพียง 2 ราย ซึ่งระบุว่าเป็นโครงการจัดพัฒนาที่ดินตามพระราช ประสงค์ หุบกะพง จ. เพชรบุรี (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 ความเห็นต่อประเด็นการจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไข อย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
มีประสิทธิภาพ	2	5.56
ไม่มีประสิทธิภาพ	34	94.44
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าโครงการจัดที่ดินทำกินในอดีตมีประสิทธิภาพจำนวน 2 ราย นั้น ให้ เหตุผลตรงกันว่า โครงการจัดพัฒนาที่ดินตามพระราชประสงค์หุบกะพง จังหวัดเพชรบุรี มีการติดตามการ ประกอบอาชีพ มีการจัดหาแหล่งน้ำ ปรับปรุงบำรุงดิน และสามารถควบคุมการขายที่ดินที่จัดให้ไว้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าโครงการจัดที่ดินทำกินในอดีตไม่มีประสิทธิภาพนั้นมีเหตุผล 9 ประการดังนี้

- (1) ที่ดินที่จัดให้ไม่เหมาะสมต่อการเกษตร
- (2) พื้นที่ที่จัดให้ส่วนใหญ่ขาดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ ถนน โรงเรียน วัด ตลาด
- (3) ขาดงบประมาณในการดำเนินการ
- (4) การบริหารไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิด ตัวอย่างที่ปรากฏคือ การขายที่ดิน หรือเปลี่ยนผู้ครอบครองทำกิน ฯลฯ
- (5) ขาดการบูรณาการของหน่วยงาน ของรัฐในการพัฒนาพื้นที่
- (6) เน้นการออกเอกสารสิทธิ์ ไม่เน้นการพัฒนา
- (7) เกรงกลัวอิทธิพลท้องถิ่นและการเมือง เช่น การครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เกินกฎหมายกำหนด ในกรณีการปฏิรูปที่ดิน

(8) มีกฎหมายหลายฉบับ บางฉบับให้ออกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน บางฉบับให้สิทธิทำกินหรือใช้ประโยชน์ ไม่มีการปรับให้มีเอกภาพ

(9) ไม่มีแผนแม่บทในการพัฒนาที่กำหนดเวลาสิ้นสุดโครงการหรือมีแล้วแต่ไม่ปฏิบัติ

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ (2) (4) และ (8) จำนวนมากที่สุด คือ 35 รายหรือร้อยละ 97.22 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (1) จำนวน 34 ราย หรือร้อยละ 94.44 ดังรายละเอียดในตารางที่ 10

นอกจากนี้ผู้ทรงคุณวุฒิยังได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขไว้ 2 กรณี คือ (1) กรณีโครงการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และ (2) โครงการจัดที่ดินทำกินที่จะดำเนินการในอนาคต

กรณีโครงการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ 4 ประการคือ

(1) จัดทำโครงการเร่งรัดการจัดที่ดินทำกินที่มีอยู่เป็นรายโครงการ หรือ นิคมโดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ

(2) รัฐบาลต้องกำหนดให้มีการจัดตั้งงบประมาณในลักษณะบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ตามกิจกรรมที่จำเป็นเพื่อเร่งรัด ให้เสร็จสิ้นภารกิจและยุติหรือเพิกถอนโดยเร็ว

(3) ในกรณีปฏิรูปที่ดิน ต้องเน้นการติดตามตรวจสอบการโอนสิทธิการครอบครองรวมทั้งการพัฒนาควบคู่กันไป

(4) รัฐบาลจะต้องติดตามการดำเนินงานอย่างจริงจัง โดยคณะกรรมการเฉพาะกิจที่รัฐบาลแต่งตั้งขึ้นเป็นกรณีพิเศษ

ในกรณีนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะประการที่ (1) และ (4) มากที่สุดจำนวน 32 รายหรือร้อยละ 88.88 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (2) จำนวน 30 ราย โดยมีรายละเอียดในตารางที่ 10

ในส่วนของกรณีโครงการจัดที่ดินทำกินที่จะดำเนินการในอนาคต ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ 6 ประการ คือ

(1) ยกเลิกกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตรากฎหมายขึ้นใหม่โดยมีสาระสำคัญที่แก้ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน

(2) ถ้าเป็นการจัดที่ดินทำกินในที่ดินของรัฐ ควรจัดให้เพียงสิทธิทำกินและมอบแก่ชุมชนแทนปัจเจก

(3) ถ้าเป็นการจัดที่ดินทำกินในที่ดินเอกชนที่รัฐซื้อมา ควรให้ออกสารสิทธิ์แต่ถ้าจะขายให้นำมาขายคืนกับรัฐ

(4) การจัดที่ดินทำกิน ทุกโครงการต้องจัดทำแผนแม่บทที่มีระยะเวลา การจัดตั้งงบประมาณให้เป็นไปในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

(5) กำหนดคุณสมบัติของผู้ได้รับการจัดที่ดินให้ชัดเจนว่าเป็นผู้ยากไร้ โดยคัดเลือกผ่านกระบวนการประชาคม

(6) ต้องมีการพัฒนาอาชีพหลังจากได้รับที่ดินทำกิน

ในกรณีนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้ข้อเสนอแนะประการที่ (4) มากที่สุดจำนวน 31 ราย หรือร้อยละ 86.11 รองลงมาคือ ข้อเสนอแนะประการที่ (3) และ (6) จำนวน 30 ราย หรือร้อยละ 83.33 ดังรายละเอียดในตารางที่ 10

ตารางที่ 10 เหตุผลของความเห็นต่อการจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
มีประสิทธิภาพ โดยมีเหตุผลดังนี้	-	-
ไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) ที่ดินที่จัดให้ส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตร	34	94.44
(2) ขาดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ ถนน โรงเรียน วัด ตลาด	35	97.22
(3) ขาดงบประมาณในการดำเนินการ	30	83.33
(4) การบริหารไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิด เช่น การขายที่ดิน หรือเปลี่ยนผู้ครอบครองทำกิน ฯลฯ	35	97.22
ไม่มีประสิทธิภาพ โดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) ที่ดินที่จัดให้ส่วนใหญ่ไม่เหมาะสมต่อการเกษตร	34	94.44
(2) ขาดโครงสร้างพื้นฐาน เช่น แหล่งน้ำ ถนน โรงเรียน วัด ตลาด	35	97.22
(3) ขาดงบประมาณในการดำเนินการ	30	83.33
(4) การบริหารไม่มีประสิทธิภาพ ขาดการติดตามตรวจสอบอย่างใกล้ชิด เช่น การขายที่ดิน หรือเปลี่ยนผู้ครอบครองทำกิน ฯลฯ	35	97.22
(5) ขาดการบูรณาการของหน่วยงานในเขตจัดที่ดินทำกินของหน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่ง หน่วยงานอื่นจะไม่เข้าไปดำเนินการในพื้นที่นั้น	30	83.33
(6) เน้นการออกเอกสารสิทธิ์ ไม่เน้นการพัฒนา	25	69.44
(7) เกรงกลัวอิทธิพลท้องถิ่น และการเมือง เช่น การครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เกินกฎหมายกำหนดในกรณีการปฏิรูปที่ดิน	30	83.33
(8) มีกฎหมายหลายฉบับ บางฉบับให้ออกเอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน บางฉบับให้สิทธิทำกินหรือใช้ประโยชน์ ไม่มีการปรับให้มีเอกภาพ	35	97.22
(9) ไม่มีแผนแม่บทโครงการพัฒนาที่กำหนดเวลาสิ้นสุด โครงการหรือมีแต่ไม่ปฏิบัติ	22	61.11

ประเด็นที่ 6 ความเห็นต่อการร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการอย่างไร

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าการร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการ 4 ประการ ดังนี้

(1) รับคำร้องไว้จัดทำทะเบียน แล้วมีการตรวจสอบโดย ตรวจสอบกับ สปก. กรมส่งเสริมสหกรณ์กรมที่ดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าเคยได้รับการจัดที่ดินมาก่อนหรือไม่ ถ้ามีมาก่อนไม่ควรจัดให้

(2) ให้ทำประชาคมในพื้นที่ที่ผู้ร้องขอที่ดินทำกิน มีภูมิสำเนาอยู่ว่าไม่มีที่ดินทำกินจริง ต้องเป็นผู้ยากไร้ และมีความสามารถในการทำการเกษตร โดยเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตรหรือเช่าที่ดินทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน

(3) จัดที่ดินทำกินให้โดยเช่า หรือเช่าซื้อ โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 20 ปี ถึงเวลานั้นถ้ายังทำการเกษตรอยู่ให้ต่ออายุไปอีกได้ 20 ปี

(4) กำหนดขนาดที่ดินที่จะจัดให้ให้เหมาะสมกับการเกษตรแต่ละชนิด เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์น้ำ หรืออื่นๆ โดยยึดแรงงานในครอบครัวเป็นหลัก

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ (1) มากที่สุดจำนวน 27 ราย หรือร้อยละ 75 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ 2 จำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 72.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 11

ตารางที่ 11 ความเห็นต่อประเด็นการร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการอย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
(1) รับคำร้องไว้จัดทำทะเบียน แล้วมีการตรวจสอบโดย ตรวจสอบกับ สปก. กรมส่งเสริมสหกรณ์ กรมที่ดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าเคยได้รับการจัดที่ดินมาก่อนหรือไม่	27	95.00
(2) ให้ทำประชาคมในพื้นที่ที่ผู้ร้องขอที่ดินทำกิน ว่าไม่มีที่ดินทำกินจริง และมีความสามารถในการทำการเกษตร โดยเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตร หรือเช่าที่ดินทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน	26	72.22
(3) จัดที่ดินทำกินให้โดยให้เช่า หรือเช่าซื้อ โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 20 ปี ถึงเวลานั้นถ้ายังทำการเกษตรอยู่ให้ต่ออายุไปอีกได้ 20 ปี	19	52.77
(4) กำหนดขนาดที่ดินให้เหมาะสมกับการเกษตรแต่ละชนิด เช่น ปลุกพืช เลี้ยงสัตว์น้ำ หรืออื่นๆ โดยยึดแรงงานในครอบครัวเป็นหลัก	29	58.33

ประเด็นที่ 7 ความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน ที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน

ผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่าหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปควรนำที่ดินของรัฐมาจัดให้จำนวน 9 ราย หรือร้อยละ 25.00 ที่ดินของเอกชน จำนวน 11 ราย หรือร้อยละ 30.56 และทั้งที่ดินของรัฐและเอกชนจำนวน 16 ราย หรือร้อยละ 44.44 ดังรายละเอียดในตารางที่ 12

ตารางที่ 12 ความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน ที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
ที่ดินของรัฐ	9	25.00
ที่ดินเอกชน	11	30.56
ที่ดินของรัฐและเอกชน	16	44.44
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าควรนำที่ดินของรัฐมาจัดให้แก่ประชาชน มีเหตุผล 3 ประการ ดังนี้

(1) มีที่ดินของรัฐที่ไม่ได้ใช้ให้ประโยชน์อีกจำนวนหนึ่งที่ส่วนราชการต่างๆ ครอบครองอยู่ในปัจจุบันสมควรนำมาจัดให้ประชาชนทำกิน

(2) เพื่อให้ผู้ไร้ที่ดินทำกินในปัจจุบันเกิดความเหลื่อมล้ำเพราะในอดีตรัฐได้นำที่ดินของรัฐมาจัดให้แก่ประชาชนจำนวนมาก

(3) รัฐมีงบประมาณจำกัดในการจัดซื้อที่ดินของเอกชนมาให้ประชาชนผ่อนส่ง อาจจะซื้อที่ดินได้ไม่พอกับความต้องการของประชาชน

เหตุผลที่ผู้ทรงคุณวุฒิให้มานั้นประการที่ (1) และ (2) จำนวน 6 ราย หรือร้อยละ 16.66 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ 3 จำนวน 5 ราย หรือร้อยละ 19.88 ดังรายละเอียดในตารางที่ 13

ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเห็นว่าการซื้อที่ดินจากเอกชนมาจัดให้ประชาชนมีเหตุผลรวม 5 ประการ ดังนี้

- (1) รัฐสามารถเลือกซื้อที่ดินที่เหมาะสมต่อการเกษตรและมีโครงสร้างพื้นฐานมาให้เกษตรกรเช่า เช่าซื้อ เพื่อให้เกษตรกรประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพภายหลังได้รับที่ดิน
- (2) รัฐลงทุนเพียงครั้งเดียวคือ เงินตั้งต้นซื้อที่ดินหลังจากนั้นหน่วยงานที่รับผิดชอบจะมีรายได้จาก ดอกเบี้ย
- (3) รัฐสามารถควบคุมการซื้อขายที่ดินของโครงการได้โดยกำหนดว่าหากจะขายให้ขายคืนกับรัฐ
- (4) ลดภาระงบประมาณของรัฐที่ต้องลงทุนทุกด้าน ทั้งการบริหาร การจัดหาที่ดินและการพัฒนา
- (5) มิให้มีการยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้อีกต่อไป

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เหตุผล ประการที่ (1) และ (4) มากที่สุดจำนวน 9 ราย หรือร้อยละ 25.00 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (2) และ (5) จำนวน 8 ราย หรือร้อยละ 22.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 13

ในส่วนของผู้ทรงคุณวุฒิที่มีเหตุผลว่าที่มาของที่ดินนั้นควรจะมาจากที่ดินของรัฐและเอกชนมี 3 ประการ คือ

- (1) ที่ดินของรัฐ เช่น ที่ ราชพัสดุที่ส่วนราชการไม่ให้ใช้ประโยชน์และที่สาธารณประโยชน์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกจำนวนมาก ควรนำมาจัดให้ราษฎรเช่า ทำกิน
- (2) มีที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวนมากที่ผู้มีสิทธิพลครอบครองไว้ควรดำเนินการตามกฎหมายเพื่อนำคืนมาจัดให้เกษตรกร
- (3) บางจังหวัดไม่มีที่ของรัฐ จำเป็นต้องจัดซื้อที่ดินของเอกชน
- (4) งบประมาณของรัฐมีจำกัด ในการจัดซื้อที่ดิน

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เหตุผลประการที่ (1) และ (3) มีมากที่สุดจำนวน 13 ราย หรือ ร้อยละ 36.11 รองลงมาคือ เหตุผลประการที่ (4) จำนวน 11 รายหรือ ร้อยละ 30.56

ตารางที่ 13 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน
ที่ดินของรัฐ หรือที่ดินของเอกชน

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
ที่ดินของรัฐ โดยมีเหตุผลดังนี้		
(1) มีที่ดินของรัฐที่ไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกจำนวนหนึ่งที่ส่วนราชการต่างๆ ครอบครองอยู่ในปัจจุบัน สมควรนำมาจัดให้ประชาชนทำกิน	6	16.68
(2) เพื่อมิให้ผู้ไร้ที่ดินทำกินในปัจจุบันเกิดความเหลื่อมล้ำเพราะในอดีตรัฐได้นำที่ดินของรัฐมาจัดให้แก่ประชาชนจำนวนมาก	6	16.68
(3) รัฐมีงบประมาณจำกัดในการจัดซื้อที่ดินของเอกชนมาให้ประชาชนผ่อนส่ง อาจซื้อที่ดินได้ไม่พอกับความต้องการของประชาชน	5	13.88
ที่ดินของเอกชน		
(1) รัฐสามารถเลือกซื้อที่ดินที่เหมาะสมต่อการเกษตรและมีโครงสร้างพื้นฐานมาให้เกษตรกรเช่า เช่าซื้อ เพื่อให้เกษตรกรประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพภายหลังได้รับที่ดิน	9	25.00

ตารางที่ 13 (ต่อ)		
ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
(2) รัฐลงทุนเพียงครั้งเดียวคือ เงินตั้งต้นซื้อที่ดินหลังจากนั้น หน่วยงานที่รับผิดชอบจะมีรายได้จากดอกเบี้ย	8	22.22
(3) รัฐสามารถควบคุมการซื้อขายที่ดินของโครงการได้โดยกำหนดว่า หากจะขายให้ขายคืนกับรัฐ	7	19.44
(4) ลดภาระงบประมาณของรัฐที่เดิมต้องลงทุนทุกด้าน ทั้งการ บริหาร การจัดหาที่ดินและการพัฒนา	9	25.00
(5) มิให้มีการยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้อีกต่อไป	8	22.22
ที่ดินของรัฐและเอกชน		
(1) ที่ดินของรัฐ เช่น ที่ ราชพัสดุที่ส่วนราชการไม่ได้ใช้ประโยชน์ และที่สาธารณประโยชน์ยังไม่ได้ใช้ประโยชน์อีกจำนวนมาก ควร นำมาจัดให้ราษฎรเช่า ทำกิน	13	36.11
(2) มีที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินจำนวนมากที่มีผู้ถือสิทธิครอบครองไว้ ควรดำเนินการตามกฎหมายเพื่อนำคืนมาจัดให้เกษตรกร	9	25.00
(3) บางจังหวัดไม่มีที่ดินของรัฐ จำเป็นต้องจัดซื้อที่ดินของเอกชน	11	30.55
(4) งบประมาณของรัฐมีจำกัด ในการจัดซื้อที่ดิน	13	36.11

ประเด็นที่ 8 ความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือ ตั้งขึ้นใหม่

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่ามีความเห็นเรื่องหน่วยงานจัดที่ดินทำกินรวม 3 ประการ คือ ใช้หน่วยงานเดิม จำนวน 4 ราย หรือร้อยละ 16.66 จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จำนวน 11 รายหรือร้อยละ 30.55 และ ใช้หน่วยงานเดิมและจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จำนวน 21 ราย หรือ ร้อยละ 58.33 ดังรายละเอียดในตารางที่ 14

ตารางที่ 14 ความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงาน เดิมหรือตั้งขึ้นใหม่

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
ใช้หน่วยงานเดิม	4	16.66
จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่	11	30.55
ใช้หน่วยงานเดิมบางหน่วยงาน และจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่	21	56.33
รวม	36	100

ผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าควรใช้หน่วยงานเดิมมีเหตุผล 2 ประการ คือ

1. ควรคงสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไว้เพื่อดูแลที่ดินของรัฐที่อยู่ในการครอบครองจำนวนมากกว่า 30 ล้านไร่ และที่ดินจำนวนนี้ไม่สามารถจำหน่ายโอนไปสู่เอกชน ได้ หน่วยงานจัดที่ดินทำกินอื่นๆ ให้อยู่ติบเทาโดยเร็ว

2. สามารถปรับปรุงการบริหารงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ โดยระยะต่อไปให้เน้นการพัฒนาอาชีพและขยายกิจการของกองทุนการปฏิรูปที่ดินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เหตุผลประการที่ (1) มีจำนวน 4 ราย หรือร้อยละ 11.11 และเหตุผลประการที่ (2) จำนวน 3 ราย หรือร้อยละ 8.33

ส่วนผู้ทรงคุณวุฒิที่เห็นว่าควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่มีเหตุผล 3 ประการ คือ

(1) เพื่อให้มีเอกภาพในการดำเนินการ ควบคุมวิธีการจัดที่ดินที่หลากหลาย โดยยุดินหน้าทีของกรมที่ดิน การส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาและสวัสดิการสังคม และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งต่างก็อ้าง วัตถุประสงค์ในการจัดที่ดินของแต่ละหน่วยงานมาตลอดว่าแตกต่างกันทั้งที่ข้อเท็จจริงคือมีเป้าหมายเดียวกันคือ ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่

(2) เนื่องจากที่ดินของรัฐมีน้อยในอนาคตต้องจัดหาที่ดินจากภาคเอกชนที่ต้องการขาย กฎระเบียบที่มี อยู่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย ต้องร่างขึ้นใหม่ เช่นการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินก่อนการจัดซื้อที่ดินใช้เวลานาน ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นมากจนไม่สามารถซื้อได้ เป็นต้น

(3) ประชาชนโดยทั่วไปไม่เชื่อมั่นหน่วยงานจัดที่ดินของรัฐในปัจจุบัน

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เหตุผลประการที่ (1) มีจำนวนมากที่สุด 10 ราย หรือร้อยละ 27.77 รองลงมาคือ เหตุผลประการที่ 2 จำนวน 8 ราย หรือร้อยละ 22.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 15

ในกรณีความเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้หน่วยงานจัดที่ดินทำกินเดิมบางหน่วยงาน และจัดตั้ง หน่วยงานขึ้นใหม่เพิ่มเติมขึ้น มีเหตุผล 4 ประการ คือ

(1) ให้คงสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไว้เพียงหน่วยงานเดียว เพราะยังมีภารกิจที่ต้อง ดูแลที่ดินของรัฐที่ไม่สามารถจำหน่ายโอน ให้แก่เอกชนได้จำนวนมาก ส่วนหน่วยงานจัดที่ดินอื่นๆ ขึ้นสุดท้ายจะได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ จึงควรยุติภารกิจและพื้นที่โครงการก็จะเข้าสู่ การพัฒนาโดยปกติ

(2) ถึงแม้ว่าที่ดินของรัฐจะสามารถนำมาจัดให้แก่ประชาชนได้ส่วนหนึ่งก็ตามแต่ คาดว่าคงไม่เพียงพอ จะต้องจัดซื้อจากภาคเอกชนมาจัดให้แก่ประชาชนในอนาคต กฎระเบียบที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับ สถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การประกาศเขตปฏิรูปที่ดินก่อนการจัดซื้อที่ดินใช้เวลานานมีขั้นตอนยุ่งยาก หรือการเช่าซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่ถึงแม้จะได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่มีข้อจำกัด ตามบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อดำเนินการให้รองรับ การจัดที่ดินทำกินให้รวดเร็วยิ่งขึ้น

(3) จำเป็นจะต้องมีหน่วยงานที่ มีหน้าที่หรือขอบเขตการดำเนินงานกว้างขวางกว่าเดิม เช่น จัดหา ที่ดินมาให้เช่า เช่าซื้อบริหารที่ดินจากเจ้าของที่ดินโดยนำมาให้เช่า รวมทั้งให้เกษตรกรรายย่อยที่เข้ามา กู้เงินไปซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตรด้วยตนเอง ตลอดจนรับที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์ที่ให้เช่าเพื่อทำ การเกษตรมาดำเนินการแทนโดยนำมาให้เช่าเช่นเดียวกับที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

(4) จำเป็นที่จะต้องลดงบประมาณของรัฐในการจัดหาที่ดินทำกินโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ผู้ได้รับการจัดที่ดินที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพสามารถขายที่ดินคืนให้แก่รัฐ

กรณีนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้เหตุผลประการที่ (3) มีมากที่สุดจำนวน 19 ราย หรือร้อยละ 52.77 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ 1 จำนวน 17 ราย หรือร้อยละ 47.22 ดังรายละเอียดในตารางที่ 15

ตารางที่ 15 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นหน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
ใช้หน่วยงานเดิม		
(1) ควรคงสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไว้เพื่อดูแลที่ดินของรัฐที่อยู่ในการครอบครองจำนวนมากกว่า 30 ล้านไร่ และที่ดินจำนวนนี้ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนไปสู่เอกชน ได้ หน่วยงานจัดที่ดินทำกินอื่นๆ ให้ยุติบทบาทโดยเร็ว	4	11.11
(2) สามารถปรับปรุงการบริหารงานของสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมได้ โดยระยะต่อไปให้เน้นการพัฒนาอาชีพและขยายกิจการของกองทุนการปฏิรูปที่ดินให้กว้างขวางยิ่งขึ้น	3	8.33
จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่		
(1) เพื่อให้มีเอกภาพในการดำเนินการ โดยยุติหน้าที่ในการจัดที่ดินที่หลากหลาย โดยยุติหน้าที่ของกรมที่ดิน การส่งเสริมสหกรณ์ กรมพัฒนาและสวัสดิการสังคม และสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ซึ่งต่างก็อ้างวัตถุประสงค์ในการจัดที่ดินของแต่ละหน่วยงานมาตลอดว่าแตกต่างกันทั้งที่ข้อเท็จจริงคือมีเป้าหมายเดียวกันคือ ให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี จึงควรจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่	10	27.77
(2) เนื่องจากที่ดินของรัฐมีน้อยในอนาคตต้องจัดหาที่ดินจากภาคเอกชนที่ต้องการขาย ภาระเบียดที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เอื้ออำนวย ต้องร่างขึ้นใหม่ เช่นการประกาศเขตปฏิรูปที่ดินก่อนการจัดซื้อที่ดินใช้เวลานาน ราคาที่ดินเพิ่มขึ้นมากจนไม่สามารถซื้อได้ เป็นต้น	8	22.22
(3) ประชาชนโดยทั่วไปไม่เชื่อมั่นหน่วยงานจัดที่ดินของรัฐในปัจจุบัน	7	19.44
ใช้หน่วยงานเดิมบางหน่วย และจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่		
(1) ให้คงสำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อเกษตรกรรมไว้เพียงหน่วยงานเดียว เพราะยังมีภารกิจที่ต้องดูแลที่ดินของรัฐที่ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอน ให้แก่เอกชนได้จำนวนมาก ส่วนหน่วยงานจัดที่ดินอื่น ๆ ขึ้นสุดท้ายจะได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดินได้ จึงควรยุติภารกิจและพื้นที่โครงการก็จะเข้าสู่การพัฒนาโดยปกติ	17	47.22
(2) ถึงแม้ว่าที่ดินของรัฐจะสามารถนำมาจัดให้แก่ประชาชนได้ส่วนหนึ่งก็ตาม แต่คาดว่าจะคงไม่เพียงพอ จะต้องจัดซื้อจากภาคเอกชนมาจัดให้แก่ประชาชนในอนาคต ภาระเบียดที่มีอยู่ในปัจจุบันไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน เช่น การประกาศเขตปฏิรูปที่ดินก่อนการจัดซื้อที่ดินใช้เวลามากมีขั้นตอนยุ่งยาก หรือการเช่าซื้อที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดินที่ถึงแม้จะได้รับเอกสารสิทธิตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่มีข้อจำกัดตามบทบัญญัติของกฎหมาย เป็นต้น จึงจำเป็นต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่เพื่อดำเนินการให้รองรับการจัดที่ดินทำกินได้รวดเร็วยิ่งขึ้น	14	38.88
(3) จำเป็นจะต้องมีหน่วยงานที่ มีหน้าที่หรือขอบเขตการดำเนินงานกว้างขวางกว่าเดิม เช่น จัดหาที่ดินมาให้เช่า เช่าซื้อบริหารจัดการที่ดินจากเจ้าของที่ดินโดยนำมาให้เช่า รวมทั้งให้เกษตรกรรายย่อยที่เข้ามากู้เงินไปซื้อที่ดินเพื่อทำการเกษตรด้วยตนเอง ตลอดจนรับที่ราชพัสดุ ที่สาธารณประโยชน์ที่ให้เช่าเพื่อทำการเกษตรมาดำเนินการแทนโดยนำมาให้เช่าเช่นเดียวกับที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน	19	52.77
(4) จำเป็นที่จะต้องลดงบประมาณของรัฐในการจัดหาที่ดินทำกินโดยให้ประชาชนมีส่วนร่วม ผู้ได้รับการจัดที่ดินที่ต้องการเปลี่ยนอาชีพสามารถขายที่ดินคืนให้แก่รัฐ	13	36.11

ประเด็นที่ 9 ความเห็นต่อประเด็นการป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อการป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้ไว้ รวม 5 ประการคือ

- (1) จัดทำทะเบียนโดยใช้เลขบัตรประชาชนของกรมการปกครองเป็นหลัก
- (2) มีข้อกำหนดทางกฎหมายที่ควรจะร่างขึ้นใหม่ว่าหากได้รับการจัดที่ดินทำกินจากรัฐไปแล้ว หากมีการขาย โอน เปลี่ยนมือ จะไม่ได้รับการจัดที่ดินทำกินอีก โดยจะประกาศในสื่อของทางราชการ รวมทั้งผู้ซื้อที่ดินไปด้วย เพื่อใช้กระแสดังกล่าวเป็นตัวเสริมในการป้องกัน
- (3) รัฐจะต้องมีนโยบายที่มีเอกภาพ คือ ในอนาคตที่ดินของรัฐที่จัดให้แก่ประชาชนจะให้เช่าเท่านั้น ไม่ให้เอกสารสิทธิ์แก่ผู้ได้รับการจัดที่ดิน ถ้าเป็นที่ดินแปลงใหญ่ต้องจัดให้ในแก่ชุมชนหรือสหกรณ์แทนปัจเจก
- (4) ที่ดินเอกชน ที่จัดให้ถ้ากรณีเช่าซื้อ ให้เอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน เมื่อจ่ายเงินครบถ้วน แต่ถ้าจะขายต้องขายคืนให้รัฐไม่สามารถขายให้ผู้อื่นด้วยตัวเองได้ การซื้อขายกันเองให้ถือว่าเป็นโมฆะ
- (5) ให้ตรวจสอบการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนมืออย่างจริงจัง มิใช่มาแก้ปัญหาในภายหลัง เช่น กรณีวังน้ำเขียว

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นในกรณีนี้ประการที่ (2) มากที่สุดจำนวน 29 ราย หรือร้อยละ 80.55 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (3) จำนวน 24 รายหรือร้อยละ 66.66 ดังรายละเอียดในตารางที่ 16

ตารางที่ 16 ความเห็นต่อประเด็นการป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
(1) จัดทำทะเบียนโดยใช้เลขบัตรประชาชนของกรมการปกครองเป็นหลัก	21	58.33
(2) มีข้อกำหนดทางกฎหมายว่าหากได้รับการจัดที่ดินทำกินจากรัฐไปแล้ว หากมีการขาย โอน เปลี่ยนมือ จะไม่ได้รับการจัดที่ดินทำกินอีก โดยจะประกาศในสื่อของทางราชการ รวมทั้งผู้ซื้อที่ดินไปด้วย เพื่อใช้สังคมาเป็นตัวเสริมในการป้องกัน	29	80.58
(3) รัฐจะต้องมีนโยบายที่มีเอกภาพ คือ ที่ดินที่จัดให้ในที่ดินของรัฐให้เช่าเท่านั้น ไม่ให้เอกสารสิทธิ์แก่ผู้ได้รับการจัดที่ดิน	24	66.66
(4) ที่ดินเอกชน ที่จัดให้ถ้ากรณีเช่าซื้อ ให้เอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดิน แต่ถ้าจะขายต้องขายคืนให้รัฐไม่สามารถซื้อขายด้วยตัวเองได้ การซื้อขายกันเองถือว่าเป็นโมฆะ	20	55.55
(5) ให้ตรวจสอบการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนมืออย่างจริงจัง มิใช่มาแก้ปัญหาในภายหลัง เช่น กรณีวังน้ำเขียว	22	61.11

ประเด็นที่ 10 ความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะแก้อย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม่ว่ามีปัญหาทั้ง 36 ราย หรือร้อยละ 100 เช่นเดียวกับการบังคับใช้กฎหมายการจัดที่ดินทำกินก็มีความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 36 ราย หรือร้อยละ 100 เช่นเดียวกัน ดังรายละเอียดในตารางที่ 17

ตารางที่ 17 ความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหหรือไม่ ถ้ามี จะแก้ อย่างไร

ความเห็น	ราย	ร้อยละ
1. การบังคับใช้กฎหมายการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้		
ไม่มีปัญหา	-	-
มีปัญหา	36	100
รวม	36	100
2. การบังคับใช้กฎหมายการจัดที่ดินทำกิน		
ไม่มีปัญหา	-	-
มีปัญหา	36	100
รวม	36	100

10.1 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลต่อปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ รวม 6 ประการ คือ

- (1) เจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- (2) เจ้าหน้าที่เกรงกลัวอิทธิพลทางการเมืองและอิทธิพลท้องถิ่น
- (3) นโยบายของรัฐไม่มีเอกภาพ ทำให้ผู้บริหารหน่วยงานไม่กล้าตัดสินใจดำเนินการให้เป็นไปตาม

กฎหมาย

- (4) ขบวนการในการแก้ไขปัญหาใช้เวลาอันยาวนาน เช่น รอการตัดสินใจจากศาลยุติธรรม

(5) ไม่มีการยอมรับการแก้ไขปัญหาที่เสนอโดยองค์กรภายนอก เช่น การแก้กฎหมายให้มีเขตผ่อนปรนในพื้นที่ที่มีการบุกรุกอยู่ในปัจจุบัน เพื่อลดความขัดแย้ง และหน่วยงานของรัฐเข้าไปจัดระเบียบได้

(6) การเตรียมข้อมูลเพื่อประกาศเขตอนุรักษ์ไม่รอบคอบเท่าที่ควร มีการประกาศทับซ้อนพื้นที่ที่ประชาชน เข้าอยู่อาศัยและทำกินมาก่อน ทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยข้อเท็จจริงในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาตินั้น ควรใช้มาตรา 13 แห่ง พ.ร.บ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ.2507 โดยจ่ายค่าชดเชยแล้วให้อพยพออกเสียก่อน เพื่อป้องกันการอ้างจากผู้บุกรุกว่าอยู่มาก่อนประกาศเขตสงวนหวงห้าม

กรณีนี้ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลประการที่ (1) จำนวนมากที่สุด 29 ราย หรือร้อยละ 80.55 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (2) จำนวน 28 ราย หรือร้อยละ 77.77 ดังรายละเอียดในตารางที่ 18

การแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นไว้ 5 ประการ คือ

(1) รัฐบาลต้องติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง หากปล่อยปละละเลยต้องมีการลงโทษ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาตรวจสอบเป็นครั้งคราวโดยมีภาคประชาชนร่วมเป็นกรรมการ

(2) ให้ภาคประชาชนโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ พร้อมแจ้งเวียนการบุกรุกทำลายป่า

(3) ติดตามการบุกรุก ทำลายป่าและให้ปรากฏในสื่อเพื่อเปิดเผยผู้บุกรุกจะทำให้ผู้มีอิทธิพลตบตาหลง

(4) ใช้มาตรการเสริมมาตรการกฎหมาย เช่น การฝึกอบรมผู้บุกรุกให้มีอาชีพอื่นๆ ที่สามารถดำรงชีพได้ รวมทั้งให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานผู้บุกรุกอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ออกมาประกอบอาชีพนอกเขตป่า

(5) จะต้องไม่ยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินทำกินอีกต่อไป การแก้ไขปัญหาในปัจจุบัน ให้เป็นหลักการ “การจัดระเบียบการใช้ที่ดินในเขตป่าไม้” เท่านั้น

ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความเห็นประการที่ (1) มีจำนวนมากที่สุด 24 ราย หรือร้อยละ 66.66 รองลงมา คือความเห็นประการที่ (2) จำนวน 22 ราย หรือร้อยละ 61.11

10.2 ปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการจัดที่ดินทำกิน

ผู้ทรงคุณวุฒิให้เหตุผลต่อปัญหาการบังคับใช้กฎหมายการจัดที่ดินทำกินไว้ รวม 4 ประการ คือ

(1) หน่วยงานไม่บังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ เช่นการโอนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดินในเขตปฏิรูปที่ดิน การปล่อยปละละเลยให้ผู้ถือครองที่ดินเกินกำหนดในเขตปฏิรูปที่ดิน

(2) กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้บางประการ เช่น จะเพิกถอนสภาพนิคมสร้างตนเองได้ ต่อเมื่อสมาชิกมีการชำระหนี้ที่มีอยู่หมดสิ้น ทำให้ไม่สามารถยกเลิกเพิกถอนได้ เพราะสมาชิกยังมีหนี้ ตามข้อเท็จจริงน่าจะดำเนินการโดยวิธีอื่น เช่น โอนหนี้ไปยังกองทุนฟื้นฟู หรือยกเลิกสภาพหนี้

(3) รัฐบาลไม่มีการติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติของหน่วยงานว่าปฏิบัติงานตามกฎหมายอย่างจริงจังหรือไม่ ยังคงจัดสรรงบประมาณให้ตามปกติ ไม่มีการลงโทษการปล่อยปละละเลย

(4) กฎหมายมีหลายฉบับให้สิทธิหลายประเภท บางฉบับเอื้ออำนวยให้แก่เกษตรกรรายที่ดิน ในกรณีที่จัดที่ดินภายใต้ประมวลกฎหมายที่ดิน และ พ.ร.บ. การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 เพราะขั้นสุดท้ายมีการมอบโฉนดให้แก่สมาชิก ทำให้ผู้ได้รับหนังสืออนุญาตอื่นๆ เกิดความเหลื่อมล้ำและขายที่ดิน หรือ โอนสิทธิการใช้ที่ดินไปด้วย

กรณีนี้ผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความเห็นประการที่ (1) มีมากที่สุด จำนวน 26 ราย หรือร้อยละ 72.22 รองลงมาคือเหตุผลประการที่ (4) จำนวน 24 ราย หรือร้อยละ 66.66 ดังรายละเอียดในตารางที่ 18

ในกรณีแก้ไขการบังคับใช้กฎหมาย การจัดที่ดินทำกินนั้นผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอรวม 4 ประการ คือ

(1) ยกเลิกกฎหมายการจัดที่ดินทำกินเสียใหม่ ให้มีเอกสารสิทธิหรือหนังสืออนุญาตเพียงประเภทเดียว

(2) รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานจัดที่ดินทำกินให้ปฏิบัติตามกฎหมาย

(3) ใช้กระบวนการสังคมเข้ามาช่วย ในการดำเนินการ โดยผ่านสื่อ เช่น ประกาศรายชื่อผู้ครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เกินกฎหมายกำหนด

(4) ให้ลงโทษแก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นในการแก้ไขประการที่ (1) มากที่สุดจำนวน 24 ราย หรือร้อยละ 66.66 รองลงมา คือ ข้อเสนอในการแก้ไข ประการที่ (2) จำนวน 22 ราย หรือร้อยละ 77.77 ดังรายละเอียดในตารางที่ 18

ตารางที่ 18 เหตุผลของความเห็นต่อประเด็นการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมี
ปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะแก้ได้อย่างไร

ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
มีปัญหาในการใช้กฎหมายด้านการอนุรักษ์ป่าไม้ โดยมีเหตุผลดังนี้ (1) เจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมาย อย่างเคร่งครัด 29 80.55 (2) เจ้าหน้าที่เกรงกลัวอิทธิพลทางการเมือง และอิทธิพลท้องถิ่น 28 77.77 (3) นโยบายของรัฐไม่มีเอกภาพ ทำให้ผู้บริหารไม่กล้าตัดสินใจให้เป็นไปตามกฎหมาย 21 58.33 (4) ขบวนการในการแก้ไขปัญหาใช้เวลาอันยาวนาน เช่น รอการตัดสินใจจากศาลยุติธรรม 20 55.55 (5) ไม่มีการยอมรับการแก้ไขปัญหาจากองค์กรภายนอก เช่น การแก้กฎหมายให้มีเขตผ่อนปรนในพื้นที่ที่มีการบุกรุกอยู่ในปัจจุบัน เพื่อลดความขัดแย้ง และหน่วยงานของรัฐเข้าไปจัดระเบียบได้ 23 63.88 (6) การเตรียมข้อมูลเพื่อประกาศเขตอนุรักษ์ไม่รอบคอบเท่าที่ควร มีการประกาศทับซ้อนพื้นที่ที่ประชาชน เข้าอยู่อาศัยและทำกินมาก่อน ทำให้เกิดความขัดแย้ง โดยข้อเท็จจริงในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติที่จะประกาศเป็นเขตอุทยานแห่งชาตินั้น ควรใช้มาตรา 13 แห่ง พรบ. ป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยจ่ายค่าชดเชยแล้วให้อพยพเสียก่อน ทำให้มีข้ออ้างจากผู้บุกรุกว่าอยู่มาก่อน ประกาศเขตสงวนหวงห้าม 19 52.77		
การแก้ไข (1) รัฐบาลต้องติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง หากปล่อยปละละเลยต้องมีการลงโทษ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาตรวจสอบเป็นครั้งคราวโดยมีภาคประชาชนร่วมเป็นกรรมการ 24 66.66 (2) ให้ภาคประชาชนโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ พร้อมแจ้งเวียนการบุกรุกทำลายป่า 22 61.11 (3) ติดตามการบุกรุก ทำลายป่าและให้ปรากฏในสื่อเพื่อเปิดเผยผู้บุกรุกจะทำให้ผู้มีอิทธิพลลดบทบาทลง 20 55.55 (4) ใช้มาตรการเสริมมาตรการกฎหมาย เช่น การฝึกอบรมผู้บุกรุกให้มีอาชีพอื่นๆ ที่สามารถดำรงชีพได้ รวมทั้งให้ทุนการศึกษาแก่บุตรหลานผู้บุกรุกอยู่ในปัจจุบัน เพื่อให้ออกมาประกอบอาชีพนอกเขตป่า 18 50.00 (5) จะต้องไม่ยกเลิกเพิกถอนพื้นที่ป่าไม้เป็นที่ดินทำกินอีกต่อไป การแก้ไขปัญหาในปัจจุบันให้เป็นหลักการ “การจัดระเบียบการใช้ที่ดินในเขตป่าไม้” เท่านั้น 21 58.33		
การจัดที่ดินทำกิน		
มีปัญหา โดยมีเหตุผลดังนี้ (1) หน่วยงานไม่บังคับใช้กฎหมายตามอำนาจหน้าที่ เช่นการโอนสิทธิการใช้ประโยชน์ที่ดิน ในเขตปฏิรูปที่ดิน การปล่อยปละละเลยให้มีผู้ถือครองที่ดินเกินกำหนดในเขตปฏิรูปที่ดิน 26 72.22 (2) กฎเกณฑ์ที่กำหนดไว้บางประการ เช่น จะเพิกถอนสภาพนิคมสร้างตนเองได้ ต่อเมื่อสมาชิกมีการชำระหนี้ที่มีอยู่หมดสิ้น ทำให้ไม่สามารถยกเลิกเพิกถอนได้ เพราะสมาชิกยังมีหนี้ ตามข้อเท็จจริงน่าจะดำเนินการโดยวิธีอื่น เช่น โอนหน้าที่ไปยังกองทุนฟื้นฟู หรือยกเลิกสภาพหนี้ 18 50.00 (3) รัฐบาลไม่มีการติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติของหน่วยงานว่าปฏิบัติงานตามกฎหมายอย่างจริงจังหรือไม่ ยังคงจัดสรรงบประมาณให้ตามปกติ ไม่มีการลงโทษ การปล่อยปละละเลย 20 55.55		

ตารางที่ 18 (ต่อ)		
ความเห็น/เหตุผล	ราย	ร้อยละ
(4) กฎหมายมีหลายฉบับให้สิทธิหลายประเภท บางฉบับเอื้ออำนวยให้แก่เกษตรกรขายที่ดิน ในกรณีที่ดินภายใต้ประมวลกฎหมายที่ดิน และ พรบ. การจัดที่ดินเพื่อการครองชีพ พ.ศ. 2511 เพราะชั้นสุดท้ายมีการมอบโฉนดให้แก่สมาชิกทำให้ผู้รับหนังสืออนุญาตอื่นๆ เกิดความเหลื่อมล้ำและขาย หรือ โอนสิทธิการใช้ที่ดินไปด้วย	24	66.66
<u>การแก้ไข</u> (1) ยกร่างกฎหมายการจัดที่ดินทำกินเสียใหม่ให้มีเอกสารสิทธิ์ หรือ หนังสืออนุญาตเพียง ประเภทเดียว	24	66.66
(2) รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานจัด ที่ดินทำกินให้ปฏิบัติตามกฎหมาย	22	77.77
(3) ใช้กระบวนการทางสังคมเข้ามาช่วยในการดำเนินการ โดยผ่านสื่อ เช่น ประกาศ รายชื่อผู้ครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เกินกฎหมายกำหนดเป็นต้น	20	80.55
(4) ให้ลงโทษแก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง	21	58.33

6. สรุป

จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ 3 กลุ่ม จำนวน 36 ราย โดยมีการตั้งประเด็นในการสัมภาษณ์รวม
10 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

6.1 ความจำเป็นในการมีพื้นที่ป่าไม้ในประเทศไทย ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่
ประเทศมีมากน้อยเพียงใด

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีมีความจำเป็น 23 ราย (ร้อยละ 63.88) ไม่มี
จำเป็น 13 ราย (ร้อยละ 36.11)

6.2 ความเป็นไปได้ในการเพิ่มพื้นที่ป่าไม้ให้ได้ ร้อยละ 40 (128 ล้านไร่) ของพื้นที่ประเทศ จาก
ที่ปัจจุบันมีอยู่เพียงร้อยละ 31.83 (102.1 ล้านไร่)

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีความเป็นไปได้ 9 ราย (ร้อยละ 25) ไม่มี
ความเป็นไปได้ (ร้อยละ 75)

6.3 จะดำเนินการอย่างไรกับประชาชนที่ทำกินอยู่ในพื้นที่ป่าไม้จะให้อยู่ต่อไปหรืออพยพออกไป
ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าให้อยู่ต่อไป 29 ราย (ร้อยละ 80.55) ให้อพยพออกไป 7 ราย
(ร้อยละ 19.45)

6.4 ระบบการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน มีประสิทธิภาพหรือไม่ถ้าไม่มีประสิทธิภาพจะ
แก้ไขอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าไม่มีประสิทธิภาพทั้ง 36 ราย (ร้อยละ 100) ในการแก้ไข
ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะไว้รวม 4 ประการ คือ

1. บังคับใช้กฎหมายอย่างจริงจัง ไม่เลือกปฏิบัติ และลงโทษเจ้าหน้าที่ที่ปล่อย
ละเลยหรือมีผลประโยชน์ทับซ้อน

2. ใช้สื่อเป็นเครื่องมือในการเปิดเผยชื่อผู้มีอิทธิพลบุกรุกป่า

3. สร้างเครือข่ายภาคประชาชนให้เข้ามาร่วมในการติดตามดูแลรวมทั้งการอนุรักษ์
4. ให้ชุมชนเข้าพื้นที่ป่าเสื่อมโทรมปลูกป่าเพื่อสร้างรายได้แทนการให้ผู้ลงทุนรายใหญ่เช่าปลูกพืชชนิดอื่น

6.5 การจัดที่ดินทำกินในอดีตทุกวิธีมีประสิทธิภาพหรือไม่ ถ้าไม่มีประสิทธิภาพควรแก้ไขอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่ามีประสิทธิภาพ 2 ราย (ร้อยละ 5.56) ไม่มีประสิทธิภาพจำนวน 34 ราย (ร้อยละ 94.44)

ผู้ทรงคุณวุฒิได้ให้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขไว้ 2 กรณี คือ (1) กรณีโครงการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน และ (2) โครงการจัดที่ดินทำกินที่จะดำเนินโครงการในอนาคต

กรณีโครงการที่ดำเนินการอยู่ในปัจจุบันนั้น ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ 4 ประการคือ

(1) จัดทำโครงการเร่งรัดการจัดที่ดินทำกินที่มีอยู่เป็นรายโครงการ หรือ นิคมโดยกำหนดระยะเวลาสิ้นสุดโครงการ

(2) รัฐบาลต้องกำหนดให้มีการจัดตั้งงบประมาณในลักษณะบูรณาการของหน่วยงานต่างๆ ตามกิจกรรมที่จำเป็นเพื่อเร่งรัด ให้เสร็จสิ้นภารกิจและยุติหรือเพิกถอนโดยเร็ว

(3) ในกรณีปฏิรูปที่ดิน ต้องเน้นการติดตามตรวจสอบการโอนสิทธิการครอบครองรวมทั้งการพัฒนาควบคู่กันไป

(4) รัฐบาลจะต้องติดตามการดำเนินงานอย่างจริงจัง โดยคณะกรรมการเฉพาะกิจที่รัฐบาลแต่งตั้งขึ้นเป็นกรณีพิเศษ

ในส่วนของกรณีโครงการจัดที่ดินทำกินที่จะดำเนินการในอนาคต ผู้ทรงคุณวุฒิมีข้อเสนอแนะ 6 ประการ คือ

(1) ยกเลิกกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน ตรากฎหมายขึ้นใหม่โดยมีสาระสำคัญที่แก้ปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน

(2) ถ้าเป็นการจัดที่ดินทำกินในที่ดินของรัฐ ควรจัดให้เพียงสิทธิทำกินและมอบแก่ชุมชนแทนปัจเจก

(3) ถ้าเป็นการจัดที่ดินทำกินในที่ดินเอกชนที่รัฐซื้อมา ควรให้เอกสารสิทธิ์แต่ถ้าจะขายให้นำมาขายคืนกับรัฐ

(4) การจัดที่ดินทำกิน ทุกโครงการต้องจัดทำแผนแม่บทที่มีระยะเวลา การจัดตั้งงบประมาณให้เป็นไปในลักษณะบูรณาการระหว่างหน่วยงาน

(5) กำหนดคุณสมบัติของผู้ได้รับการจัดที่ดินให้ชัดเจนว่าเป็นผู้ยากไร้ โดยคัดเลือกผ่านกระบวนการประชาคม

(6) ต้องมีการพัฒนาอาชีพหลังจากได้รับที่ดินทำกิน

6.6 การร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าการร้องขอที่ดินทำกินในปัจจุบัน ควรดำเนินการ 4

ประการ ดังนี้

(1) รับคำร้องไว้จัดทำทะเบียน แล้วมีการตรวจสอบโดย ตรวจสอบกับ สปก. กรมส่งเสริมสหกรณ์กรมที่ดิน กรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการว่าเคยได้รับการจัดที่ดินมาก่อนหรือไม่ ถ้ามีมาก่อนไม่ควรจัดให้

(2) ให้ทำประชาคมในพื้นที่ที่ผู้ร้องขอที่ดินทำกิน มีภูมิสำเนาอยู่ว่าไม่มีที่ดินทำกินจริง ต้องเป็นผู้ยากไร้ และมีความสามารถในการทำการเกษตร โดยเป็นแรงงานรับจ้างภาคเกษตรหรือเช่าที่ดินทำการเกษตรอยู่ในปัจจุบัน

(3) จัดที่ดินทำกินให้โดยเช่า หรือเช่าซื้อ โดยกำหนดระยะเวลาไม่เกิน 20 ปี ถึงเวลานั้นถ้ายังทำการเกษตรอยู่ให้ต่ออายุไปอีกได้ 20 ปี

(4) กำหนดขนาดที่ดินที่จะจัดให้ให้เหมาะสมกับการเกษตรแต่ละชนิด เช่น ปลูกพืช เลี้ยงสัตว์น้ำ หรืออื่นๆ โดยยึดแรงงานในครอบครัวเป็นหลัก

6.7 หากรัฐบาลมีนโยบายจัดที่ดินทำกินต่อไปจะนำที่ดินมาจากไหน

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นว่าการจัดที่ดินทำกินต่อไปควรนำที่ดินของรัฐมาจัดให้จำนวน 9 ราย (ร้อยละ 25.00) ที่ดินของเอกชน จำนวน 11 ราย (ร้อยละ 30.56) และทั้งที่ดินของรัฐและเอกชนจำนวน 16 ราย (ร้อยละ 44.44)

6.8 หน่วยงานที่ดำเนินการจัดที่ดินทำกินในอนาคตควรใช้หน่วยงานเดิมหรือตั้งขึ้นใหม่

ผู้ทรงคุณวุฒิมีความเห็นเรื่องหน่วยงานจัดที่ดินทำกินรวม 3 ประการ คือ ใช้หน่วยงานเดิม จำนวน 4 ราย (ร้อยละ 16.66) จัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จำนวน 11 ราย (ร้อยละ 30.55) และใช้หน่วยงานเดิมและจัดตั้งหน่วยงานขึ้นใหม่ จำนวน 21 ราย (ร้อยละ 58.33)

6.9 การป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้แก่เกษตรกรจะดำเนินการอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อการป้องกันการขายที่ดินที่รัฐจัดให้ไว้ รวม 5 ประการคือ

(1) จัดทำทะเบียนโดยใช้เลขบัตรประชาชนของกรมการปกครองเป็นหลัก

(2) มีข้อกำหนดทางกฎหมายที่ควรจะร่างขึ้นใหม่ว่าหากได้รับการจัดที่ดินทำกินจากรัฐไปแล้ว หากมีการขาย โอน เปลี่ยนมือ จะไม่ได้รับการจัดที่ดินอีก โดยจะประกาศในสื่อของทางราชการ รวมทั้งผู้ซื้อที่ดินไปด้วย เพื่อใช้กระแสล้างคมาเป็นตัวเสริมในการป้องกัน

(3) รัฐจะต้องมีนโยบายที่มีเอกภาพ คือ ในอนาคตที่ดินของรัฐที่จัดให้แก่ประชาชนจะให้เช่าเท่านั้น ไม่ให้เอกสารสิทธิ์แก่ผู้ได้รับการจัดที่ดิน ถ้าเป็นที่ดินแปลงใหญ่ต้องจัดให้ในแก่ชุมชนหรือสหกรณ์แทนปัจเจก

(4) ที่ดินเอกชน ที่จัดให้ถ้ากรณีเช่าซื้อ ให้เอกสารสิทธิ์ตามประมวลกฎหมายที่ดินเมื่อจ่ายเงินครบถ้วน แต่ถ้าจะขายต้องขายคืนให้รัฐไม่สามารถขายให้ผู้อื่นด้วยตัวเองได้ การซื้อขายกันเองให้ถือว่าเป็นโมฆะ

(5) ให้ตรวจสอบการใช้ที่ดิน การเปลี่ยนมืออย่างจริงจัง มิใช่มาแก้ปัญหาในภายหลัง เช่น กรณีวังน้ำเขียว

6.10 การบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้และการจัดที่ดินทำกินมีปัญหาหรือไม่ ถ้ามีจะอย่างไร

ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นต่อการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม่ว่ามีปัญหาทั้ง 36 ราย (ร้อยละ 100) เช่นเดียวกับการบังคับใช้กฎหมายการจัดที่ดินทำกินก็มีความเห็นจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้ง 36 ราย (ร้อยละ 100) เช่นเดียวกัน

การแก้ไขปัญหาการบังคับใช้กฎหมายอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้นั้น ผู้ทรงคุณวุฒิให้ความเห็นไว้ 5 ประการ คือ

- (1) รัฐบาลต้องติดตามการดำเนินงานของหน่วยงานรับผิดชอบที่ต้องปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง หากปล่อยปละละเลยต้องมีการลงโทษ โดยการจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาตรวจสอบเป็นครั้งคราวโดยมีภาคประชาชนร่วมเป็นกรรมการ
- (2) ให้ภาคประชาชนโดยเฉพาะชุมชนท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์พื้นที่ป่าไม้ พร้อมแจ้งเวียนการบุกรุกทำลายป่า
- (3) ติดตามการบุกรุก ทำลายป่าและให้ปรากฏในสื่อเพื่อเปิดเผยผู้บุกรุกจะทำให้ผู้มีอิทธิพลลดบทบาทลง

ในกรณีแก้ไขการบังคับใช้กฎหมาย การจัดที่ดินทำกินนั้นผู้ทรงคุณวุฒิได้มีข้อเสนอรวม 4 ประการ คือ

- (1) ยกเว้นกฎหมายการจัดที่ดินทำกินเสียใหม่ ให้มีเอกสารสิทธิ์หรือหนังสืออนุญาตเพียงประเภทเดียว
- (2) รัฐบาลจัดตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงานจัดที่ดินทำกินให้ปฏิบัติตามกฎหมาย
- (3) ใช้กระบวนการสังคมเข้ามาช่วย ในการดำเนินการ โดยผ่านสื่อ เช่น ประกาศรายชื่อผู้ครอบครองที่ดินแปลงใหญ่เกินกฎหมายกำหนด
- (4) ให้ลงโทษแก่เจ้าหน้าที่ที่ไม่ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างจริงจัง